

marife

bilimsel birikim

ORYANTALİZM

Muhammed Hamidullah'ın
Aziz Hatırasına

yıl : 2 sayı : 3 kış 2002

“ORTA DOĞU ARAŞTIRMALARI BİRİNCİ DÜNYA KONGRESİ” ve ALMANYA’DA ORYANTALİST ÇALIŞMALAR

Bülent ŞENAY*

I. ORTA DOĞU ARAŞTIRMALARI KONGRESİ

Marife dergisinin bu oryantalizm özel sayısı için ancak bu kadar uygun bir zamanlama olabilirdi. Bu yazının, derginin elinizdeki sayısı için yazılmasından kısa bir süre önce, 8-13 Eylül 2002 tarihlerinde Almanya, bir uluslararası kongreye ev sahipliği yaptı. Orta Doğu Araştırmaları Birinci Dünya Kongresi (First World Congress for Middle Eastern Studies - WOCMES), bu tarihler arasında Almanya’da Mainz Üniversitesi’nde, aşağıdaki Enstitüler tarafından ortaklaşa düzenlenerek sonuçlandırıldı:

1. Kuzey Amerika ‘Orta Doğu Araştırmaları’ Birliği (the Middle East Studies Association of North America-MESA)
2. Avrupa ‘Orta Doğu Araştırmaları’ Birliği (European Association for Middle Eastern Studies- EURAMES)
3. Fransız ‘Arap-Müslüman Dünyası’ Araştırmaları Birliği (Association Francaise pour l’Etude du Monde Arabe et Musulman-AFEMAM)
4. İngiliz ‘Orta Doğu Araştırmaları’ Cemiyeti (British Society for Middle East Studies-BRISMES)

800 civarında tebliğin ve 2000’den fazla kişinin katıldığı bu kongrede ele alınan belli başlı panel konularına örnek olarak şunlar verilebilir: İslam hukuku, Hadis, Tefsir, Dinler Tarihi, Orta Doğu’da Hıristiyanlar, Azınlıklar Problemi, İslam Eğitimi, Misyonerlik, Orta Doğu’da Politika ve Dış Politika, Türk Dış Politikası, Türkiye’de Siyasal Yapı, Osmanlı Dönemi’nde Orta Doğu ve Filistin, Orta Doğu’da Kadın Sorunları, Ekonomi, Şehirleşme, Arkeoloji, İsrail ve Çatışma, Su Kaynakları, Tasavvuf, Felsefe, Türk Edebi-

* Yrd.Doç.Dr., Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, bshanay@hotmail.com

yatı, Orta Doğu'da Sinema ve Edebiyat, Orta Doğu'da Kimlik Problemi ve Modernite, Alevilik, Medya, Demokratikleşme v.b.¹

Panellerden ayrı olarak yayın evlerine ait ve sanatla ilgili sergilerin de yer aldığı (bunlardan birisi de Prof. Ekmeleddin İhsanoğlu tarafından organize edildi), tarih ve kültür ilişkili gezi programlarının düzenlendiği, beş gün süren kongre boyunca, her gün sabahtan akşama kadar yaklaşık altışar panel gerçekleştirilmiş ve her bir panelde üç veya dört tebliğ sunulmuştur. Kongrenin yoğun programını takip edebilmek ve azami faydayı elde edebilmek, ayrıca kendi alanlarındaki akademisyenlerle tanışabilmek için, katılımcılar, kendilerine verilen 100 sayfalık kongre kitapçığını her gün dikkatle inceleyip katılmak istedikleri panelleri ya da dinlemek istedikleri müstakil tebliğleri belirleyerek ertesi günün planını yapmak durumunda kalmışlardır.

Bu yorucu ve yararlı programın aralarına yerleştirilmiş olan konuk bilim adamları ve konuşmacılar da kongreye ayrı birer renk kattılar. İlk günün açılış programında şeref konuğu olarak konuşan Amman Prensi Hassan b. Tallal seçkin bir uluslararası dinleyici topluluğu önünde entelektüel derinliği, uluslararası tecrübeyi ve Müslümanca duyarlılığı birleştiren, nükteyi ihmal etmeyen çarpıcı bir açılış konuşması yapmıştır. Bu konuşmayı muhtelif anekdotlarla da zenginleştiren Hassan b. Tallal, konuşmasında, 11 Eylül olaylarının Batı'da bir anti-İslamist dalga oluşturduğunu hiç de apolojetik/savunmacı olmayan bir üslûpla anlatırken bir anekdotunu nakletmeyi de ihmal etmedi. Kuzey Amerika'da bir uluslararası toplantıda takdimci kendisini kürsüye şöyle davet eder: "His Excellency, Royal Highness Hassan b. LADİN !!" Zihinlerin ön yargılara nasıl esir olabileceğinin basit ama çarpıcı bu örneğini verdiğinde tüm dinleyiciler mesajın netliğini alkışlarlarken, Hassan b. Tallal şunu ekledi: "Zaten farkedene neydi ki? O sunucuya göre Ladin de Tallal da Müslümandı, ikisi de Araptı (What's the difference anyway? Both are Muslims and Arabs!)" Goethe'nin Faust'undan anlamlı bir bölümle bitirdiği konuşmasında, küreselleşme ve dünya barışında dinlerin ve İslam'ın yapıcı rolünün yadsınamayacağını vurgulayan Prens'in bu vezir konuşmasının tüm kongreye rengini verdiği söylenebilir.

Bir başka seçkin konuk da Oryantalizm'in yazarı, Edward Said idi. Said de Orta Doğu Araştırmaları'na katkısından dolayı kendisine verilecek ödül için düzenlenen gecede özgün üslûbu ile yaptığı konuşmasında, Hıristiyanlığa bağlı insanların dahil olduğu çatışmaları ya da terörü anlayabilmek için Kitab-ı Mukaddes'in açılıp bakılmadığını, o halde Müslümanlar ve terör ilişkisi kurmak adına İslam'da cihad ya da Kur'an'da başka bir konuyu araştırmanın da o ölçüde anlamsız bir yaklaşım olacağını, bugün İslam coğrafyasında olanların küresel politikalar ve ekonomi ile yakından ilgili olup, çözümünün de orada aranması gerektiğini vurguladı. Ödül gecesinde ayrıca Filistinli çocuklar için de bir yardım kampanyası düzenlendi. Kongrenin birinci gününde prensin açılış konuşmasından sonraki çay arasında yaptığımız kısa sohbette, küreselleşme söylemleri ve medyatik-politik 'terör ve İslam' ilişkilendirmesi karşısında Müslümanların, küreselleşmeye yönelik sistematik eleştirel bir bakış açısı yerine anlamsız bir 'savunmacı' tepkisellik içerisinde olduklarını vurguladı.

Kongrenin önde gelen davetlilerinden birisi de 80 yaşını aşmış olmasına rağmen son derece berrak bir zihin ve müktesebât ile hayatını Bonn'da sürdüren Profesör Annemaria Schimmel idi. Schimmel, yaşına rağmen bir saat süreyle ayakta yaptığı

¹ Bazı panel başlıkları için makalenin sonuna bakınız.

'pınar' akıcılığındaki konuşmasında, Batı'da tasavvufun nasıl algılandığını örneklerle açıklayıp, bu algılamadaki bazı yanlışlıklara işaret ederken, tasavvuf tarihinden de zengin örnekler aktardı. Hiçbir yazılı metne bakmadan sürdürdüğü bir saatlik 'mutasavvifâne' konuşmasını, karşısındaki Amerika'dan Almanya'ya, Romanya'dan Japonya'ya kadar çok farklı ülkelerden dinleyici topluluğuna bir 'uyarı' ile tamamladı: " Tasavvuf, bir yeni çağ hareketi ya da herhangi bir ezoterik hareket veya her dinin özünde bulunan ve 'mistik' denilen o boyutun bir başka adı değildir. Tarihsel etkileşimler yadsınamaz ancak, tasavvuf tamamen İslâmî bir olgudur. Kaynağı, İslâm inançları ve mâneviyatıdır." Bu sözlerle bitirdiği mümtaz konuşmasından sonra fırsat bulduğumuz kısa sohbetimizi bitirirken *'Türkiye'deki tüm can dostlarına kalbî selamlarını'* göndermeyi de ihmal etmemiştii.

Kongreye Türkiye'den de katılım vardı. Kongrede İlahiyat alanında Dinler Tarihi, İslam Hukuku, İslam Felsefesi ve Din Eğitimi bilim dallarında tebliğ sunulmuştur:

- Yrd.Doç.Dr. Murteza Bedir (Sakarya Üniversitesi İlahiyat Fakültesi – İslam Hukuku): *"Reason and Revelation: A Fifth-Century Muslim View on the Relations of Aql and Naql"*
- Yrd.Doç.Dr. Ö. Mahir Alper (İstanbul Üniversitesi İlahiyat Fakültesi – Din Felsefesi): *"Avicenna's Argument for the Existence of God: Was he really influenced by the Mutakallimun?"*
- Yrd.Doç.Dr. Rahim Acar (Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi – İslam Felsefesi): *"Reconsidering Avicenna's Position on God's Knowledge of Particulars"*
- Yrd.Doç.Dr. Muammer İskenderoğlu (Sakarya Üniversitesi İlahiyat Fakültesi): *"Fakhr al-Din al-Razi on the Nature and Immortality of Human Soul"*
- Yrd.Doç.Dr. Recep Kaymakcan (Sakarya Üniversitesi İlahiyat Fakültesi – Din Eğitimi): *"The Perception of Christianity in Textbooks in Modern Turkey"*
- Arş.Gör. Atilla Arkan (Sakarya Üniversitesi İlahiyat Fakültesi): *"Ibn Rushd on the Immortality of the Soul"*
- Yrd.Doç.Dr. Bülent Şenay (Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi – Dinler Tarihi) *"The Academic Study of Religion in Turkish Universities: Historicism and Contextualism through Interrupting Identities"*

Türkiye'den gelen İlahiyat alanı dışındaki katılımcılar genellikle Türk Dış Politikası, Orta Doğu, Türk Edebiyatı v.b. konularda tebliğ sunmuşlardır. Sunulan tebliğlere örnek olarak aşağıdaki seçme liste verilebilir:

- Bedriye Poyraz (Ankara Üniversitesi) *"The Reflection of Turkey-Israel Relations in Turkish News Media in the Framework of Globalisation and Regionalisation"*
- Recep Boztemur (ODTÜ) *"History's Teachings: Turkish-Israeli Relations in the Polarizing Middle Eastern Politics"*
- Nüket Esen (Boğaziçi Üniversitesi) *"An Ottoman Gaze on the Western Novel: Ahmet Mithat's Ahbar-ı Asara Tamim-i Enzar"*
- Özlem Sandıkçı (Bilkent Üniversitesi): *"Fashionable Yet Faithful: Fashion and Islamist Women in Turkey"*
- Bülent Özdemir (Balıkesir Üniversitesi): *"The 19th Century European Travellers' Accounts as the Shared or Comparative Sources in Writing Ottoman History"*
- Burhanettin Duran (Sakarya Üniversitesi): *"Islamic Discourse of Civilization in Turkey: An Example of Re-Imaging the West"*

- Barış Kılıçbay (Gazi Üniversitesi): "The Shifting Meanings of the Islamic Veiling in Turkey"

Bu örneklerde görülebileceği üzere çeşitli uzmanlık alanlarında tebliğlerin sunulduğu kongre, dünyanın farklı ülkelerinden akademisyenlerin birbirleriyle tanışmaları ve görüş-bilgi alışverişinde bulunmaları bakımından da yararlı olmuştur.

Paneller dışında programın bir parçası olarak yapılan etkinliklerden birisi de, Mainz Katedrali'ndeki 'Dünya Barışı İçin Dua' toplantısıydı. Kongre haftasının ortasında 11 Eylül günü, '11 Eylül'ün' yıldönümü anısına düzenlenen bir 'Dünya Barışı İçin Dinler Arası Dua' toplantısı yapıldı. Programda toplantıya katılacağı açıklanan Almanya'daki Hıristiyan, Yahudi ve Müslüman din temsilcilerinden Yahudi temsilcinin Katedral'deki bu toplantıya katılmadığı dikkat çekti. Gönderdiği, dinleyenlerde gerginlik hissi yarattığı söylenebilecek içerikli yazısı, kongre başkanı Prof. Günter Mayer tarafından okundu. Bu yazısında Yahudilerin tüm dünyayı 'İslam fundamentalizm'i konusunda 11 Eylül olmadan çok önce uyardıklarını ancak dünyanın 'İslamî terörü' kabul etmek için 11 Eylül'ü beklemesi gerektiğini anlatıyordu. Filistin'de yaşlı, kadın ve çocukların her gün sistematik bir şekilde yaşam umutlarının söndürüldüğü bir zamanda, bir Yahudi din temsilcisinin bir 'barış duası' toplantısına gönderdiği bu mesaj belki de dikkatleri kendi dünyasının teröründen uzaklaştırmak çabasının bir ürünü olarak 'hoş' görülmeliydi. Edward Said'in bu 'İslam terörü' söyleminin bir anti-İslamizm propagandası olduğunu vurguladığı konuşması ise, aynı günün akşamında gerçeklere tercüman olacaktı. Katedral'in içinde cemaate ve sıralara göz atıldığında, Müslüman erkek ve başörtülü Müslüman kadınların bu toplantıda Hıristiyan cemaatin arasında saygı, özen ve sabırla oturarak âyini izlemelerinin Alman medyasının dikkatinden kaçmadığı kolayca fark edilebiliyordu.

Gutenberg'in matbaayı ilk kez kullandığı ve Kitab-ı Mukaddes'in ilk matbu nüshalarının Gutenberg Müzesi'nde ziyaretçilere sergilendiği Mainz şehrindeki bu uluslararası kongrenin bir başka yararı da, Alman üniversitelerinde oryantalist çalışmaların hâlâ varlığını sürdürdüğünün fark edilmesine vesile olmasıdır.

II. ALMANYA'DA ORYANTALİST ÇALIŞMALAR²

Almanya'da oryantalist çalışmalar, muhtelif üniversitelerde *Orientalistic Institute* gibi isimlerle faaliyet gösteren bölümlerde yapılmakta, buralarda lisans ve lisansüstü düzeyde araştırmalar sürdürülmektedir.

Almanya'da kurumsal düzeyde oryantalist çalışmaların, 1845'te Alman Şarkiyat Araştırmaları Enstitüsü'nün (*the Deutsche Morgenländische Gesellschaft-DMG-German Oriental Society*) kuruluşu ile başladığı söylenebilir.

Ancak daha öncesine bakıldığında, 1477'de Eberhard Karls Üniversitesi'nin kurulmasından kısa süre sonra, burada bir Şark Dilleri Ve Kültürleri Bölümü oluşturuldu. Fakat bu bölüm Hıristiyan Teolojisi Bölümü'nün bir yan disipliniydi. Oryantalist çalışmalarda müstakil bir gelişme, Tübingen Üniversitesi Şark Enstitüsü'nün kurulmasıydı. 1521'den itibaren üniversitede İbrânice yanında Arabiyyât çalışmaları da yapılmıştır.

² Almanya'da Oryantalist çalışmalarla ilgili burada aktarılan bilgilerin bir kısmı, Bamberg Üniversitesi'nden Bert G. Fragner'in 27 Eylül 2000 tarihinde Tokyo Üniversitesi Şarkiyat Araştırmaları Enstitüsü'nde verdiği tebliğden, Hermann Horstkotte'in Goethe-Institute Inter Nationes'in Web sayfasındaki bu konuda bir makalesinden, ve Beirut Orient-Institute'un bir yayınından alınmıştır.

Alman kültür tarihinde, Şark'a ilginin en seçkin ifadesinin Johann Wolfgang von Goethe'nin (1749-1832) *Doğu-Batı Divanı* adlı eserinde ortaya çıktığı kabul edilir. Jena Üniversitesi rektörlüğü yaptığı zaman 'Orta Doğu Araştırmaları' üzerine bir akademik kürsü kurulması gerektiğini de savunduğu nakledilir. Aynı yıllarda Jena Üniversitesi'nde George Wilhelm Lorschach (Jena profesörü, 1812-16) Süryâni dili ve kültürü profesörü olarak Goethe'nin bu düşüncesine destek vermektedir.

Tübingen'de Christian Friedrich Schnurrer'in 1775'te Şark dilleri profesörü olması ile, İlahiyat çalışmalarından bağımsız bir oryantalist çalışmalar geleneğinin ortaya çıktığı kabul edilmiştir. Hemen sonra 1872'den 1889'a kadar Albert Socin bu kürsüde çalışmış, onun Arap grameri üzerine çalışmaları, Carl Brockelmann'ın çalışmalarının temelini oluşturmuştur. Bu kürsüde çalışan önemli isimlerden birisi de orada 1921'den 1951'e kadar bulunan Enno Littmann olmuştur. Onun halefi Rudi Paret olmuştur ki, Paret'in Kur'ân-ı Kerîm'in tercümesi ve tefsiri ile ilgili çalışmaları Alman oryantalist geleneğine önemli bir katkı olarak kabul edilir.

1963'te yine Tübingen'de ikinci bir kürsü, Hıristiyan Şark Kültürleri Ve Dilleri Kürsüsü adıyla kurulmuştur. Bu süreçte Rudi Paret'in yerini, 1968'te Profesör Josef van Ess almış, ve 1999'da ordinaryüs profesör olana kadar bu kürsüyü yönetmiştir. Ess'in İslam'ın ilk dönemlerine dair çalışmaları bilinmektedir. Özellikle, "İkinci ve Üçüncü Hicrî Yıllarda Kelâm ve Toplum" adlı 6 ciltlik eseri dikkat çekicidir. Bugün Tübingen'de Ess'in yerini, 2000 yılı yazından itibaren Profesör Lutz Richter-Bernburg doldurmaktadır. Tübingen Üniversitesi, şarkiyat ve İslamiyat çalışmaları alanlarında önemini kaybetmemiştir.

Hochschulrektorenkonferenz (HRK) yani *Alman Üniversiteler ve Yüksek Öğretim Kurumları Birliği*'ne göre, günümüzde Bamberg, Bayreuth, Berlin-Humboldt, Bonn, Erlangen Nuremberg, Frankfurt-am-Main (Prof. Fuat Sezgin, burada İslamî Tabîî Bilimler Enstitüsü'nde görev yapmaktadır), Freiburg, Giessen, Halle-Wittenberg, Hamburg, Heidelberg, Jena, Cologne, Mainz, ve Münster üniversitelerinde şarkiyat kürsüleri ya da enstitüleri bulunmaktadır.

ALMAN ŞARKİYAT ARAŞTIRMALARI ENSTİTÜSÜ VE İSTANBUL'DA BİR 'ORIENT-İNSTITUTE'

1845'te kurulduğunu belirttiğimiz Alman Şarkiyat Araştırmaları Enstitüsü'nün *Deutsche Morgenländische Gesellschaft* (DMG) 1847'den beri yayınlanmakta olan bir dergisi vardır. Bu enstitü, hâlen Almanya'da yapılmakta olan tüm şarkiyat çalışmalarını da kataloglamaktadır.

Alman Şarkiyat Araştırmaları Enstitüsü, o zamanki başkanı Hans Wehr'in gözetiminde, 1961'de Beyrut'ta bir *Orient Institute*'un Orta Doğu'yla ilgili sosyal ve beşerî bilimler araştırmalarının yerinde gerçekleştirilebilmesi amacıyla kuruluşunu sağlamıştır. Hans Wehr'in³ ve kuruluşundan 1963'e kadar Beyrut'taki bu enstitünün ilk başkanı olan Robert Roemer'in Alman hükûmetini iknâ çabaları sonunda, Alman İçişleri Bakanlığı ile Araştırma ve Teknoloji Bakanlığı siyâsî ve mâlî olarak *Orient Institute*'u desteklemeyi kabul etmişlerdir. 1975'te Lübnan'da başlayan iç savaşın yıllarca sürmesi, nihayet 1987'de Alman Dışişleri Bakanlığının Lübnan'daki tüm Alman vatandaşlarının ülkeyi terk etmesini istemesi üzerine, Beyrut'taki *the Orient-Institut* de o zamanki baş-

³ Hans Wehr 1961'de.

kanları Anton Heinen'in uzun zamandan beri yer bulmak için yaptığı araştırmalar sonucunda, İstanbul'a taşınma kararı alır. 1987 ortalarında Cihangir'de Susam Sokak'taki adresine yerleşir. Artık İstanbul'da bir Alman Orient Institute yani Alman Şarkiyat Araştırmaları Enstitüsü vardır ve hem Osmanlı hem de modern Türkiye ve Türkiye'de İslam üzerine araştırmalarla ilgilenmeye de başlayacaktır. Bu yer, Alman Arkeoloji Enstitüsü'ne, Alman Goethe Enstitüsü'ne ve Alman Büyükelçiliği'ne yakındır. Orient Enstitüsü'nün bulunduğu Cihangir'den *Fransız Anadolu Araştırmaları Enstitüsü* (IFEA) ve ona bağlı *Orta Asya ve Kafkasya Dokümantasyon Merkezi* (OAC), *Hollanda Arkeoloji Enstitüsü* gibi, yabancı kültür ve araştırma enstitülerinin pek çoğu, yürüyüş mesafesindedir. İstanbul'un ünlü sahaflar çarşısından da buraya kolayca ulaşılabilir.

Beyrut'tan getirilen ve sonradan eklenenlerle beraber günümüzde Alman Şarkiyat Araştırmaları Enstitüsü'nün 20.000 ciltlik bir külliyyâtı ve zengin bir dergi koleksiyonu bulunmaktadır. Kurulduğu tarihten itibaren Osmanlı, Türk ve Arap dili, edebiyatı, kültürü, ve tarihi üzerine çalışan araştırmacılara burs vermiş olan enstitüde şu anda çalışan araştırmacılar, Claus Schönig (since 2001), Börte Sagaster (since 1999) ve Astrid Menz (since 1999)dir. 1992'de Beyrut'taki Orient Institute yeniden canlandırılmış ve Orta Doğu çalışmalarına devam etmiştir. Sadece Beyrut'taki kütüphanesinde 120.000 cilt eser bulunmaktadır. İstanbul-Orient Institute, Tarih Vakfı, Boğaziçi Üniversitesi ve Marmara Üniversitesi ile muhtelif araştırma konularında ortak etkinlikler düzenlemiştir.

İlginç sayılabilecek bir detay, Almanya'daki bu en önemli Şarkiyat Araştırmaları Enstitüsü'nün sadece Orta Doğu değil, Orta Asya ile de ilgili araştırmalarının finansmanında, Alman hükûmetinin yanısıra iki Alman ekonomi devinin, yani *Volkswagen* ve *Fritz Thyssen* Vakıfları'nın önemli rol üstlenmekte oluşudur. Enstitü, arkasındaki bu geniş destekle, Arap, Türk, İran, ve Sami dilleri ve kültürleri üzerine olduğu kadar, İslâmî ilimler, Hıristiyan Şark ve İslâm arkeolojisi üzerine araştırma projeleri yürütmektedir.

Batı üniversitelerinde, özellikle Alman üniversite kürsülerinde ve enstitülerinde şarkiyat çalışmalarının esasen uzman akademisyenlerin varlığına bağlı olageldiği bilinmektedir. Bu insanların yetişmeleri için her türlü finansal ve organizasyonel desteğin kendilerine yapıldığı da bilinmektedir. *Orient-Institute*'un doğrudan Alman Araştırma Bakanlığı'ndan da destek aldığı bilinmektedir. 'Bilgi üreten' çalışmaların sonuçlarından da o ülkede bizzat devletin yararlandığı dikkate alınır, din ve medeniyet alanlarında yapılan çalışmaların Batı üniversitelerinde ne kadar önemsendiği ve desteklendiği tekrar ortaya çıkacaktır. Öte yandan, İngiliz ve Fransız şarkiyat çalışmaları ile Alman şarkiyat çalışmaları arasında bir fark olup olmadığı araştırıldığında, Alman şarkiyat araştırmalarının en azından açıkça kolonyalist hedefler taşımamış olmasıdır. Edward Said'in *Oryantalism* çalışmasının temelindeki Foucaultian 'güç ve bilgi' (power and knowledge) tartışması açısından bakıldığında, Alman şarkiyat araştırmalarında bilginin sömürgeci bir iktidar arayışına dönüştüğünü söylemek çok kolay olmayabilir.

Ek:

Bazı panel başlıklarından şu örnekler verilebilir:

- Islamic Law in a Comparative Perspective
- Hadith Criticism and the Virtual Hadith Academy
- Writing History: Case Studies
- Islamic Education and Exegetic Practice
- Middle Eastern Christians in Past and Present

- The Muslim-Christian Dialogue
- The Question of Jerusalem
- Environment
- Islamic Education in the Soviet Union and the CIS
- Ottoman Bilad al-Sham
- Charity (Sadaqa), Charitable Institutions and Pious Endowments (Awqaf) in Medieval and Ottoman Islam
- New Approaches to Turkish Literature
- Modern and Contemporary Art in the Mediterranean Islamic World
- Taking Islamist Debates and Discourses Seriously: New Avenues in Research and Collection
- Poverty and Poverty Alleviation in Palestine
- Modern Islam and the Naqshbandi-Mujaddidi Sufi Order
- Sufi Saints and Non-Sufi Saints: Sacredness, Symbolism, and Solidarity
- Results of Contemporary Research on the Qur'an: The Question of a Historico-Critical Text of the Qur'an
- Early Islamic Texts, Their Analysis and Re-Interpretation in the 21st Century
- Democratization and Sectarianism in the Middle East
- Multi-Dimensional Approaches to Shi'i Studies
- Migration in the Middle East
- Security Politics in the Middle East
- Muslim Identities and Locally Embedded Islam
- Alevism
- Avicenna: Avicenna on Metaphysics and Theology
- Gender Studies: Women in Modernity
- Construction of Gender through Cultural Texts and Performances
- Women in Arab Societies
- Performance in the Middle East: Music and Theatre
- Urban Texture and Architecture in Past and Present
- Media and Intellectuals after September 11
- Cinema, Media and the Middle East
- The Bible on the Web
- Historical Missions to the Middle East